

Волтер М. Міллер-молодший

КАНТИКА ДЛЯ ЛЕЙБОВИЦА

присвята — лише

подряпина де свербить:

АННІ, на грудях в якій лежить РЕЙЧЕЛ

і ніби муза

править моєю недоладною піснею

та хіхікає поміж рядків

З благословенням, Дівчинко!

В.

Подяки

Усім, із чиєю допомогою в різний спосіб ця книга стала можливою, автор висловлює свою вдячність, особливо й недвозначно таким особам: подружжю Міллерів-старших, добродіям Донові Конгдону, Ентоні Баучеру та Алану Вільямсу, доктору Маршалу Тексі, превелебному Елвінові Бургграффу (отці-павлісти), свв. Франциску, Кларі та Марії за те, що відомо тільки їм.

FIAT HOMO

Розділ 1

Брат Френсіс Джерард із Юти, говіючи в пустелі під час Великого посту, міг так ніколи і не віднайти благословенних записів, якби не зустрів прочанина із пов'язкою на крижах.

Ще ніколи брат Френсіс не бачив пілігрима із пов'язкою на крижах, але оговтавшись від холодку по спині, коли чоловік об'явився далеко на горизонті (мерехтлива чорна риска у тремтливому розпеченому мареві), одразу ж упевнився, що цей був саме такий. Без ніг, але з маленькою голівкою, риска матеріалізувалася над дзеркальною гладінню розбитого шляху і з наближенням радше звивалася, аніж просто прямувала, змусивши молодого новіція вчепитися у розп'яття на розарії та раз чи два пробурмотіти «Ave Maria». Риска нагадувала дрібний привид, породжений демонами спеки, що вгризалися в землю рівно опівдні, коли всі створіння, здатні пересуватися пустелею (хіба окрім грифів і кількох монастирських відлюдників, як-от Френсіс), зарилися тихенько в нори чи сховалися під каменем від нестямного сонця. Лише хтось жахливий, хтось надзвичайний чи несповна розуму за власної волі піде цим шляхом ополудні. Брат Френсіс швиденько проказав молитву до святого Рауля Циклопа, покровителя мутантів, для захисту від його нещасних підопічних. (Кому ж не відомо, що в ті часи землею ходили почвари? Адже будь-хто, народжений живим, за законом Церкви і природи, приречений на стражденне життя, і ті, котрі його породили, його і плекали до зрілих років. Закону не завжди слухалися, але частоти, з якою це відбувалося, було достатньо, аби підтримувати розсіяну популяцію дорослих монстрів, котрі часто блукали у найвіддаленіших пустельних землях, де нишпорили ночами навколо вогнищ степових подорожніх). Але врешті риска прохиталася крізь висхідні потоки жару на чисте повітря, де набула чітких рис далекого прочанина; брат Френсіс опустил розп'яття, зітхнувши: «Амін».

Пілігрим виявився кістлявим стариганом із патерицею, в солом'яному брилі, зі скуйовдженою бородою та бурдюком для води через плече. Він жував і плював аж надто задоволено, аби здатися примарою, і був аж надто хирлявим і кволим як на людожера чи розбійника. А проте новіцій відскочив і зник із поля зору пілігрима, сховавшись за горою каміння, звідки міг спо-

стерігати за прийшлим, а той за ним — ні. Зустріч незнайомців у пустелі відбувалася вкрай рідко, а тому слугувала приключкою для взаємних підозр і вимагала таємної підготовки з обох боків, доки не трапиться випадок, який доведе привітність або ворожість кожного. Зазвичай обивателі й незнайомі подорожні не ходили старою дорогою повз абатство частіше, ніж рази три на рік, і хоча оазис, якому абатство завдячувало своїм існуванням, міг зробити з монастиря природний заїзд для мандрівників, але тогочасні шляхи вели до нього нізвідки і в нікуди. Можливо, раніше цей відтинок віками слугував найкоротшим маршрутом від Великого Солоного озера до Старого Ель-Пасо; на південь від абатства його перетинала така ж смуга потрошеного каміння, що простягалася зі сходу на захід. Перехрестя руйнував час, а не людина, принаймні останніми роками.

Пілігрим наблизився уже на відстань, з якої можна вітатися, але новіцій лишився за своєю купою скельних уламків. Крижі прочанина справді огортала пов'язка із брудної рогожі, і це була єдина його одежина, окрім капелюха та сандалів. Він наполегливо шкутильгав уперед, ніби на механічній нозі, помагаючи собі важким ціпком. Ритмічна хода виказувала в ньому людину, котра мала за плечима довгий шлях і не менший попереду. Проте входячи до древніх руїн, він уповільнив крок і вивідувально роззирнувся.

Френсіс пригнувся.

Кучугури, що лишилися від стародавніх будівель, не відкидали тіні, але попри те деякі великі брили могли трохи охолодити певні частини тіла таких мудрих у питаннях пустелі мандрівників, яким невдовзі показав себе паломник. Він швиденько відшукав поглядом камінь необхідних розмірів. Брат Френсіс схвально підмітив, що той не кинувся до брили і не рвонув її, а натомість зупинився на безпечній відстані і за допомогою палиці ніби важеля та меншого каменя як опори штовхав важезний уламок, доки з-під нього врешті-решт не виповзло, тріскочучи, якесь створіння. Із байдужим виразом на обличчі подорожній убив змію патерицею та відкинув убік трупик, що все ще звивався. Відправивши подалі жителя прохолодного закутка під каменем, пілігрим незвичним чином скористався його місцем, перевернувши брилу. Тоді трохи підняв свою пов'язку на крижах, всівся морхлим задом на порівняно свіжу поверхню, скинув сандалі і поставив ступні на пісок там, де раніше був цей прохолодний закуток. Трохи відпочивши, він почав крутити пальцями ніг, беззубо шкіритися і наспівувати щось під ніс. З часом у його мугиканні почулася пісенька на діалекті, невідомому новіцію. Втомившись від постійного сидіння навпочіпки, брат Френсіс нетерпляче смикнувся.

Співаючи, пілігрим видобув із клумака коржик і шматок сиру. А тоді спинився, підвівся на мить і неголосно, гугняво промекав місцевою говіркою:

«Слався, *Адонай Елогім*, Царю над усім, хто здійсмає хліби над землею». Скінчивши мекати, він знову всівся і продовжив трапезу.

Мандрівник справді пройшов довгу путь, думав брат Френсіс, який не пригадував поруч жодного краю, де монарх носив би таке незвичне ім'я і мав би такі дивні претензії. Стариган здійснював спокутне паломництво, припустив новіцій, можливо, до санктуарію в абатстві, хоча саме місце не мало офіційного визнання, як, власне, і його «святий». Френсіс не міг знайти іншого пояснення для присутності пілігрима тут, на шляху в нікуди.

Прочанин неспішно жував свій хліб із сиром, а послушник, чий переляк розвіювався, ставав усе менш обережним. Ритуал маломовності під час Великого посту не давав йому права ініціювати розмову зі старим, але якщо він залишить свій сховок за купою каміння до того, як мандрівник піде, то той його неодмінно помітить або почує, а от братові Френсісу було заборонено покидати район свого скиту до кінця Посту.

Усе ще трохи вагаючись, новіцій прочистив горло і зівся.

— Оваа!

Коржик із сиром підлетіли в повітря. Стариган схопився за палицю і скочив на ноги.

— Хотів підкрастися до мене, он як!

Він погрозово махнув ціпком у сторону постаті в капюшоні, яка раптом вигулькнула із-за купи скельних уламків. Брат Френсіс помітив, що на товстому кінці патериці виднівся шип. Новіцій тричі вклонився, проте пілігрим не зважив на ці почесті.

— Стій, де стоїш! — рикнув той. — Тримайся на відстані, каліко. У мене нічого для тебе немає, хіба ти за сиром прийшов, тоді можеш його забрати. А якщо хочеш м'яса, то в мене самі кістки, але за них я боротимусь. Ану киш! *Киш!*

— Зажди... — проказав Френсіс і змовк. Добропорядність, або навіть звичайна ввічливість, могли переважити мовчазний ритуал під час Посту, якщо обставини вимагали розмови, але він завжди трохи нервував, коли доводилося порушувати тишу самому. — Я не каліка, добрий простаче, — продовжив він із шанобливим звертанням, а відтак відкинув капюшон, аби показати чернечу зачіску, та підняв руку із розарієм. — Ти це розумієш?

Іще кілька секунд стариган, ніби кіт, лишався у бойовій готовності, вивчаючи обгоріле на сонці обличчя юнака. Природно було, що прочанин помилився. Почвари, які шастали віддаленими пустелями, часто вдягалися в капюшони, маски або широкі балахони, щоби приховати потворність.

Серед них траплялися й такі, чия потворність не обмежувалася тілом, такі, хто розглядав мандрівників як стабільне джерело впольованого м'яса.

Швидко оглянувши хлопця, пілігрим випростався.

— А, ти один із *тих*, — він обперся на патерицю і насупився. — Це абатство Лейбовіца он там? — поцікавився чоловік, махнувши у бік віддаленої групки будівель на південь.

Брат Френсіс чемно схилив голову і кивнув.

— А що ти тут робиш серед руїн?

Новіцій підняв шматок каменя, подібний до крейди. З погляду статистики мало ймовірно, щоби подорожній виявився грамотним, але послушник вирішив спробувати. Оскільки місцеве просторіччя не мало ні алфавіту, ні орфографії, він на великому пласкому камені надряпав латиною: «Каяття, всамітнення, тиша», а нижче додав те саме іншою стародавньою мовою. Хлопець сподівався, що попри його невизнану жагу до спілкування з кимось, старий зрозуміє і залишить його самотньо поститися.

Пілігрим криво усміхнувся, дивлячись на напис. Це був навіть не смішок, а якесь фаталістичне мекання:

— Кґхм-хмм! Усе ще пишете задом наперед, — констатував він, та навіть якщо й зрозумів текст, то не повважав за потрібне це визнати. Чоловік відклав патерицю, знову сів на камінь, підняв з піску хліб та сир і почав їх чистити. Голодний Френсіс облизався й відвернувся. Від Попільної середи він нічого не їв, крім кактусових плодів і жмені висохлої кукурудзи; піст передбачав досить суворі правила голодування й помірності.

Помітивши дискомфорт юнака, прочанин переломив накладанець і запропонував частину братові Френсісу.

І хоча запаси рідини у новіція були мізерними, і він геть зневоднився, його рот нараз наповнився слиною. Хлопець просто не міг відвести очей від руки з їжею. Всесвіт стиснувся, а його геометричний центр прикипів чітко до того виваленого в піску шматочка чорного хліба та блілого сиру. Сам диявол змусив м'язи його лівої ноги ступити крок уперед. Той же ж спокусник запанував над м'язами його правої ноги і переставив її вслід за лівою, а тоді скерував мускулатуру правиці, змусивши новіція торкнутися руки старого. Пальцями він зачепив їжу і, здавалося, навіть відчув її смак. Його напівживе від голоду тіло мимохіть здригнулося. Юнак заплющив очі і побачив владика абата, котрий дивиться на нього і ляскає батоном. Коли б тільки послушник не намагався уявити Святу Трійцю, лик Бога-Отця завжди заступав настоятелеве обличчя, зазвичай дуже сердите в уяві Френсіса. За спиною панотця палав огонь, звідки сповнений смертельної агонії погляд преподобного мученика Лейбовіца вергав полум'я на постувальника, заскоченого в момент слабкості перед сиром.

Новіція знову струсуло.

— *Apaga Satanas!* — прошипів він і, відскочивши, впустив харчі. Без попередження хлопець бризнув на старого святою водою з маленького фіала,

що його ховав у рукаві. На мить пілігрима не можна було відрізнити від Антихриста в затьмареній пекучим сонцем уяві молодика.

Несподівана атака на сили темряви та спокуси не мала жодних надприродних наслідків, а от наслідки природні виявилися *ex opere operate*. Прочанин-Вельзевул не вкрився сірчаним димом, а натомість булькнув, густо почервонів і жахливим голосом розреготався в обличчя Френсісові. Втікаючи від ударів шипастої патериці, новіцій перечіпався через сутану, і вцілів лише тому, що чоловік забув свої сандалі. Спершу стариган, кульгаючи, кинувся було на юнака, але раптом застрибав, наче зайчик-побігайчик. Раптом згадавши про розпечене каміння під босими ногами, він зупинився і задумався. Коли брат Френсіс зиркнув через плече, то чітко вирізнив, як пілігрим, підскакуючи на кінчику великого пальця, завершив свій відступ до прохолодної місцини.

Присоромлений від аромату сиру, що все ще тримався на пальцях, і шкодуючи про свій нераціональний акт екзорцизму, послужник пірнув назад у самопризначені труди посеред старих руїн, а прочанин тим часом охолоджував ноги і задовольняв лють, жбурляючи у юнака, коли той з'являвся у полі зору посеред куп уламків, першим-ліпшим каменем. Зрештою рука старого втомилася, тож він просто став удавати, нібито замахується, а коли Френсіс вже не ухилився, бурчав і брався за свою трапезу.

Новіцій блукав туди-сюди руїнами, раз по раз дигаючи непевною ходою в сторону епіцентру своїх трудів, стиснувши в болючих обіймах брилу завбільшки як власна грудна клітка. Пілігрим спостерігав, як хлопець вибирав камінь, вимірював його руками, а тоді відмовлявся від нього на користь іншого, після чого важко витягав брилу із купи уламків та, спотикаючись, волочив її. Коли новіцій ступив усього кілька кроків, один камінь вислизнув у нього з рук; він раптом присів і опустив голову між колінами, очевидно намагаючись не зомліти. Трохи віддихавшись, юнак підвівся знову і покотив брилу куди потрібно. Він усе ще продовжував свої труди, коли старий покинув витріщатися і запозіхав.

Сонце плювалося полуденним прокляттям на висушену землю, знищуючи будь-яку вологу. Френсіс же гарував, незважаючи на спеку.

Коли мандрівник змив кількома бризками з бурдюка пісок на коржик та сирі, він узувся в сандалі, підвівся, закректав і пошкандибав через руйновище до місця, де працював новіцій. Помітивши наближення старого, брат Френсіс відбіг на безпечну відстань. Пілігрим глузливо потрусив шипастим ціпком, але здається, його більше цікавила кам'яна кладка молодика, ніж помста. Він спинився, аби розирнутися в хлопчачому лігві.

Використовуючи палицю як мотику, а руки замість лопати, біля східного краю руїн Френсіс викопав неглибокий рівчак. Ще в перший день посту він

накрив яму купою хмизу, і вночі вона його захистила від пустельних вовків. Але чим довше новіцій тут перебував, тим більше лишав слідів навколо, аж поки вовки, що нипали тут поночі, не почали сповзатися доокруж і, щойно згасало вогнище, навіть ритися біля його купи хмизу.

Спершу Френсіс пробував розохотити їх від нічного промислу, насипавши якнайбільше гілок над рівчаком і тісно оточивши його камінням. Але минулої ночі щось застрибнуло на його купу хмизу та завивало, в той час як юнак лежав унизу і тремтів. Після того він вирішив укріпити своє лігво, і на підвалинах першого кола брил почав будувати стіну. Підрісши, мур похилився всередину, та оскільки загорода була приблизно овальної форми, камені в кожному наступному ряду лягали все густіше, опираючись один на одного, і не давали стіні завалитися. Тепер брат Френсіс сподівався, що, уважно підбираючи уламки та комбінуючи ними, добре конопатячи багном та ущільнюючи його камінцями, йому вдасться замкнути купол. І єдиний прогін нічим не підпертої арки, що всупереч гравітації здіймався над лігвом, став символом його амбіцій. Послушник заскавулів, наче цуценя, коли пілігрим з інтересом погупав ціпком по склепінню. Поки прочанин її оглядав, новіцій, переймаючись за свою господу, підійшов ближче. На зойк юнака він відповів змахом палиці й лютим криком. Брат Френсіс умить наступив на край рясї і сів. Стариган реготнув.

— Кґхм-хмм! Тобі знадобиться уламок нестандартної форми, аби закласти *ту* частину, — мовив він і постукав патерицею туди-сюди по прогалині у найвищому ярусі каменів.

Юнак кивнув і відвернувся. Він усе ще сидів на піску і своєю мовчанкою та поглядом додола сподівався показати старому, що не може ні теревенити, ні приймати із задоволенням будь-чию присутність у місці свого скоромного всамітнення. Новіцій почав шкрябати сухою галузкою на піску: «*Et ne nos inducas in...*»

— Я ж тобі поки що не пропонував перетворити ці каменюки на хліб, хіба ні? — обурився літній мандрівник.

Брат Френсіс одразу ж підвів очі. Он як! Старий таки *міг* читати, і до того ж знав біблійні тексти. Ба більше, його зауваження свідчило, що він розуміє як імпульсивне використання свяченої води, так і причини, з яких послушник тут перебував. Тепер уже усвідомивши, що пілігрим його дратвляє, послушник знову перевів погляд під ноги і став чекати.

— Кґхм-хмм! Тож тобі треба дати спокій, так? Ну, тоді я, певно, маю рушати. Скажи, чи дозволять твої брати в абатстві трохи відпочити стариганові у їхній тіні?

Френсіс кивнув.

— А ще вони поділяться їжею і водою, — тихо додав він з доброї волі.

Подорожній усміхнувся.

— За це я знайду тобі уламок, аби перш ніж я піду, ти міг прикрити цю щілину. Бог у поміч.

«Але не варто...» — протест помер, не встигши народитися. Брат Френсіс спостерігав, як чоловік повільно кульгав далі. Пілігрим блукав поміж куп жорстви. Раптом спинився роздивитись якийсь уламок і поштурхати його палицею. Юнак не вагався в марності цих пошуків, оскільки сам він прочесав тут усе зранку. Зрештою вирішив, що простіше буде розламати й перебудувати останній рівень, аніж знайти опорний камінь, що за формою нагадував би пісковий годинник. І звісно ж, прочанинові скоро урветься терпець і він побреде собі далі.

Тим часом послушник спочивав. Він молився про відновлення того внутрішнього просвітлення, що було метою його посту, — чистого пергаменту духу, на якому могли би проступити слова покликання. Це станеться, якщо та інша Безмежна самотність, якою був Бог, простягне Свою руку і торкнеться його власної мізерної людської самотності та відзначить його піст. «Мала книга», яку пріор Черокі лишив йому минулої неділі, допомагала медитувати. Цій книзі було сотні років і називалася вона «*Libellus Leibowitz*», хоча авторство самому преподобному приписували до певної міри за традицією.

— «*Parum equidem te diligebam, Domine, juventute mea; quare doleo nimis...* О Господи, надто мало любив я Тебе в часи моєї юності, а тому в літах тужу безмірно. Дарма я тоді втікав від Тебе...»

— Агов! Гей, там! — почулося із-за купи жорстви.

Брат Френсіс кинув оком, але не побачив прочанина. Знову опустил погляд на сторінки.

— «*Repugnans tibi, ausus sum quaerere quid, quid doctius mihi fide, certius spe, aut dulcius caritate visum esset. Quis itaque stultior me...*»

— Агов, хлопче! — гукнув той знову. — Я знайшов тобі камінь, має підійти.

Поглянувши у ту сторону, послушник помітив, як старий махає йому ціпком із-за каміння. Зітхнувши, новіцій повернувся до читання.

— «*O inscrutabilis Scrutator animarum, cui patet omne cor, si me vocaveras, olim a te fugeram. Si autem nunc velis vocare me indignum...*»

Із-за уламків почулося роздратоване:

— Ну, добре, як тобі заманеться. Я відмічу камінь і встромлю поруч паличку. А пробуватимеш його чи ні — це твоя справа.

— Дякую, — зітхнув юнак, але навряд чи стариган його почув. Хлопець продовжив працювати з текстом:

«*Libera me, Domine, ab vitiis meis, ut solius tuae voluntatis mihi cupidus sim, et vocationis...*»

— Ну то ось він! — крикнув пілігрим. — Із позначкою і патичком. І бажаю тобі, хлопче, якнайшвидше віднайти голос у собі. *Олла-аллей!*

Незабаром після того, як останній вигук пролунав і змовк, брат Френсіс побачив, що старий поплився шляхом до абатства. Новіцій прошепотів йому коротке благословення і помолився за безпечні мандри.

Знову всамітнившись, Френсіс відніс книгу до барлогу і повернувся до безсистемної кам'яної кладки, все ще не завдаючи собі клопоту і навіть не глянувши на знахідку прочанина. Хоча охляле тіло натужно силкувалось і хиталося під вагою брил, його розум, наче машина, повторював молитву про впевненість у своєму покликанні:

«*Libera me, Domine, ab vitiis meis...* Господи, визволи мене від моїх власних пороків, так щоби в серці я жадав тільки Твоєї волі та пильнував на Твої заклики... *ut solius tuae voluntatis mihi cupidus sim, et vocationis tuae conscius si digneris me vocare. Amen*».

«Господи, визволи мене від моїх власних пороків, так щоби в серці я жадав...»

Зграї купчастих хмар, що поспішали віднести вологе благословення горам, жорстоко обманули висохлу пустелю, тільки час від часу затуляючи сонце й відкидаючи темні тіні на вимордувану землю. Вони дарували нетривалий, але бажаний відпочинок від палючого проміння. Коли тінь хмари пробігала руїнами, юнак швидко працював, доки знову не виходило сонце. А тоді повертався до роботи із наступною вовняною купою, що затуляла від жароти.

На знайдений пілігримом уламок брат Френсіс врешті наткнувся майже випадково. Блукаючи навколо, він перечепився через патичок, який стариган устромив у землю як позначку. І ось він уже стоїть на колінах і розглядає пару карлючок, чітко накреслених на старому уламку: ʒʒ.

Мітки були так ретельно зроблені, що Френсіс одразу зрозумів: це символи, — але поміркувавши над ними кілька хвилин, він так нічого і не второпав. Може, це відьомські знаки? Але ж ні, стариган гукнув йому «Бог у поміч», відьмак би такого не вчинив. Новіцій витягнув уламок з-під жорстви і перекинув його. Купа слабко загуркотіла; маленький камінець поскакав схилом. Френсіс відскочив, щоб уникнути можливого зсуву, але це виявилось тільки секундне зрушення. Одначе там, звідки він дістав пілігримову брилу, тепер зяяла невелика чорна шпарина.

У таких часто хтось живе.

Але цю щілину, здається, настільки тісно затуляв уламок прочанина, що туди і муха б не просунулася, поки послужник його б не перекинув. Та все ж таки він знайшов палицю й обережно засунув її в дірку. Ціпок проникнув

туди без перешкод. Коли хлопець це зрозумів, патик зісковзнув усередину і зник, здається, у ще більшій підземній порожнині. Далі було знервоване чекання. Нагору не виповзло нічого.

Юнак знову опустився на коліна й обережно понюхав нору. Не відчувши ні запаху тварини, ні смороду сірки, він скинув камінець в отвір і схилився послухати. Спочатку той цокнув у розколіні в кількох футах унизу, а тоді знову покотився, аж раптом ударився об щось металеве і врешті стих десь углибині. Підземна порожнина виявилася розміром як кімната, це стало зрозумілим з луни.

Брат Френсіс невпевнено звівся на ноги і роззирнувся. Здається, все тепер стало інакше. Хіба окрім його супутника-грифа, який ширяв у височині й останнім часом спостерігав за послушником настільки зацікавлено, що тепер і решта стерв'ятників періодично покидали свої території за обрієм і прилітали на розвідку.

Новіцій обійшов навколо купи ріні, але іншої діри не побачив. Тоді виліз на гірку поруч і глянув на дорогу. Пілігрим уже давно зник із очей. Старий шлях наче вимер, за милою на схід вигулькнув на мить брат Альфред, котрий ішов низьким схилом біля свого скиту у пошуках хмизу. Брат Альфред був глухий, як тетеря. Більше ніхто не потрапляв у поле зору. Френсіс не мав причин волати пробі, але роздуми про можливі результати такого крику (якщо необхідність все ж таки з'явиться) видавалися лише вправлінням у обачності. Добре оглянувши територію, молодик спустився з насипу. Краще поберегти дихання для втечі, ніж витратити його на галас.

Він хотів закласти нору прочаниновим каменем, як і раніше, та прилегли уламки трохи змістилися і брила вже не лягала бездоганно на своє місце. Окрім того, прогалина в найвищому ряді його особистого барлогу все ще не була заповнена; стариган мав рацію: і розмір, і форма уламка мали би підійти. Трохи провагавшись через страхи, юнак підняв його і поніс до свого лігва.

Камінь чудово пасував. Хлопець штовхнув кладку, аби перевірити її на міцність. Та втрималася, попри те, що удар спричинив незначний обвал на кілька футів нижче. Хоча новіцій, поки ніс брилу, вже трохи стер напис на ній, знаки все ще чітко вирізнялися і їх можна було скопіювати. Обвугленою паличкою, наче стилосом, брат Френсіс уважно перемалював позначки на інший уламок. Коли пріор Черокі здійснював недільний обхід по місцях усамітнення, то, вірогідно, міг би сказати, чи ці символи щось означали, себто були вони закляттям чи прокляттям. Боятися язичницьких талмудів заборонялось, але новіцію принаймні кортіло дізнатися, що за знак видніється над його нічліжкою, з огляду на вагу кладки, де його накреслили.

Хлопець працював і під час спеки пополудні. Якесь частина його мозку постійно нагадувала про нору: цікаву, але водночас і страшну, та про те, як глухо відлунювали десь із-під землі камінці. Він знав, що навколишнє руйновище древнє. Подейкували, ніби ці аномальні кам'яні пагорби поступово руйнувалися завдяки поколінням монахів і випадковим подорожнім, людям, котрі потребували багато каміння, або тим, які шукали за уламками іржавої сталі, розбиваючи величезні частини колон чи плит і видобуваючи звідти древні смужки металу, дивним чином заховані серед скель жителями вже майже забутої світом епохи. Людина чи не повністю стерла обриси споруд, які поголос приписував давнішому періоду, хоча головний будівельник абатства і пишався своєю здатністю розрізняти специфічні риси колишньої забудови. А метал у скелях все ще лишався, треба тільки добре їх подовбати.

Абатство звели із цих же каменів. Після того, як кілька століть люди розбирали місцеві брили, Френсіс сумнівався, що під ними досі можна знайти бодай щось цікаве. І в той же час він раніше ніколи не чув про підвали чи підземні кімнати. Врешті він пригадав розповіді головного будівельника, котрий стверджував, нібито споруди в цій місцевості мурувалися швидко, їм бракувало глибоких підвалин, і загалом їх зводили на пласкій поверхні плит.

Уже завершуючи свій прихисток, брат Френсіс наважився повернутися до діри і взявся роздивлятися її. Хлопець не міг не поділяти переконання пустельника: коли є сховок від сонця, то в ньому хтось уже причаївся. І навіть якщо зараз нора порожня, до світанку туди хтось та й заповзе. З іншого боку, якщо там уже сидів господар, то, на думку юнака, з ним краще знайомитися завидна, ніж уночі. Навколо, здається, виднілися лише сліди новіція, прочанина і вовків.

Хутко вирішивши, він почав розчищати уламки й пісок навколо розколин. За півгодини роботи отвір все ще ніяк не поширшав, але припущення, що він мав би вести в підземну порожнину, підтвердилося. Дві невеличкі брили, наполовину вриті в землю обабіч шпарини, добряче притиснуло масою піску та дрібного каміння; притулившись над шахтою один до одного, камені й самі немовби потрапили у безвихідь.

Коли молодик підважував брилу вправо, сусідня хилилася вліво, і вже їх далі зрушити було неможливо. Все повторювалося, тільки навпаки, коли він штовхав каменюки в протилежному напрямку, проте це не заважало Френсісу борюкатися з уламками й надалі.

Аж раптом важіль вислизнув із руки, миттю телепнув хлопцеві по скроні і зник у раптовому обвалі. Від різкого удару новіцій поточився. Якийсь камінь, зрушений оповзнем, поцілів йому в спину, звалив із ніг і збив дихання. У голові промайнуло, чи не падає він бува в яму, аж тут юнак

гепнувся животом на землю і припав до неї. Його оглушив рев каменепаду, який доволі швидко минув.

Засліплений пилом, брат Френсіс хапав ротом повітря і не наважувався поворухнутися — так різко заболіло в спині. Трохи віддихавшись, він зміг просунути руку під рясу і помацати плече, чи бува йому не поламало якихось кісток. На дотик воно не було гладким і пекло. З-під одягу хлопець випростав заюшену червоним руку. Він поворухнувся, тоді застогнав і знову ліг.

Над Френсісом тихо шурхотіли крила. Послушник підвів очі й побачив, як гриф моститься на купі уламків за кілька кроків. Стерв'ятник одразу ж здійнявся в повітря, а новіцій уявляв, що пташина спостерігає за ним ніжним материнським оком, наче стривожена квочка. Він швидко перекотився. Птахів зібралася ціла чорна зграя, і кружляли вони напрочуд низько, ледь не торкаючись верхівок скель, а коли він рухався, здіймалися вище. Вмить забувши про, здогадно, травмований хребет чи зламане ребро, новіцій невпевнено звівся на ноги. Темна ватага розчаровано піднялась у височінь на невидимих потоках гарячого повітря, а тоді розпорошилася і розлетілась по віддалених місцях небесного чергування. Інколи здавалося, що птахи (похмура варіація Утішителя, на чий прихід очікував юнак) вже були готові спуститися замість Святого Духа, їхній спорадичний інтерес забирав у Френсіса останні сили, тож кілька разів повівши плечима, він урешті дійшов висновку: гострий камінь залишив лише синець і подряпини.

Стовп курави, що здіймався після каменепаду, розвіяло вітром. Пустельник сподівався, що хтось побачить це з вартової башти абатства і прийде на розвідку. У нього під ногами з'яв квадратний отвір — там, де насип з одного боку провалився в яму. Униз вели східці, але тільки верхні сходинки не вкрило лавиною, яка шість століть чекала на допомогу брата Френсіса, щоби завершити свій гуркітливий спуск. На одній зі стін сходової шахти висіла майже похована під уламками табличка, і напис усе ще читався. Зібравши докупи мізерні знання допотопної мови, він пошепки по складах проказав:

БОМБОСХОВИЩЕ-БУНКЕР ЦО

Максимальна місткість: 15

Запас провізії на одну особу: 180 днів; поділити на реальну кількість осіб. Після входу до сховища перевірити надійність замкнутого Шлюзу № 1 та його пломбування; система контролю та запобігання проникненню під'єднана до електричного струму з метою недопущення всередину заражених осіб; зовнішня світлова сигналізація — в режимі «УВІМКНЕНО»...

Решта ховалася під уламками, але Френсісу вистачило навіть першого слова. Він ніколи не зустрічав «Бомбу» і сподівався, що так триватиме і надалі. Точного опису монстра не збереглося, проте новіцій чув легенди про нього. Він перехрестився та позадкував із печери. Традиція каже, нібито преподобний Лейбовіц пережив зустріч із демоном Бомбою, який не відпускав його багато місяців, аж поки не відбулося вигнання біса, а потім і хрещення преподобного.

Брат Френсіс уявляв Бомбу напівсаламандрою, адже згідно з традицією, та потвора народилася в Огненнім потопі напівінкубом, що гвалтував дів уві сні — хіба ж не називали досі почвар у цілому світі «дітьми Бомби»? Те, що демон міг спричинити всі можливі біди, які впали на Йова, було доконаним фактом, якщо не символом віри.

Новіцій у розпачі витріщався на табличку. Напис досить зрозумілий. Сам того не бажаючи, він вдерся до оселі (дай Боже, покинутої) не одного, а цілих п'ятнадцяти жахливих монстрів! Юнак схопився за фіал зі свяченою водою.

Розділ 2

— *A spiritu fornicationis,
Domino, libera nos.*
Від блискавок і бур,
О Господи, борони нас.
Від кари землетрусу,
О Господи, борони нас.
Від чуми, голоду і війни,
О Господи, борони нас.

Від епіцентру,
О Господи, звільни нас.
Від кобальтового дощу,
О Господи, звільни нас.
Від стронцієвого дощу,
О Господи, звільни нас.
Від цезієвої зливи,
О Господи, звільни нас.

Від прокляття Бомби,
О Господи, звільни нас.

Від породження монстрів,
O Господи, звільни нас.

Від прокляття Мутантів,
O Господи, звільни нас.

A morte perpetua,
Domine, libera nos.

Peccatores,
te rogamus, audi nos.

Просимо Тебе, оборони нас,
Господи, почуй нас.

Просимо Тебе, відпусти нам гріхи,
Господи, почуй нас.

Просимо Тебе, приведи нас до істинного покаяння,
te rogamus, audi nos.

Брат Френсіс пошепки наспівував фрагменти цих версикул у Літанії святих із кожним уривчастим видихом, обережно спускаючись сходами древнього Бомбосховища, озброєний усім, що мав, а саме: святою водою та імпровізованим смолоскипом, який запалив від жарин учорашнього вогнища. Хлопець вичікував понад годину, щоби хтось із абатства поцікавився, звідки потягло курявою. Ніхто не прийшов.

Майбутнім монахам Альбертинського ордену Лейбовіца не годилося покидати місце, де вони постили, навіть на нетривалий час, хіба що хтось із них серйозно захворів або йому наказували повертатися в абатство. Утеча *ipso facto* була би розцінена як відмова від обітниці довічного служіння. Брат Френсіс краще обрав би смерть. Таким чином, перед ним постав вибір: обстежити страшну яму до заходу сонця, або провести ніч у своєму лігві, не знаючи, що може причаїтися у сховищі, та прокинутися знову, аби сновигати в пітьмі. Із нічних небезпек вже вистачало й вовків, а вони ж бодай із плоти та крові. Створінь, зліплених із менш помітних субстанцій, він волів би краще зустріти завидна, хоча в яму світло вже майже не потрапляло, а сонце опустилося низько до обр'ю.

Уламки в сховищі утворили насип, вершина якого майже сягала горішніх сходинок, залишивши між каменями та стелею тільки вузьку щілину. Він сковзнув у неї ногами вперед і був змушений так і просуватися далі, оскільки схил виявився аж надто крутий. Тож просуваючись назустріч Невідомому, він намацував опору серед неутрамбованої товщі битої жорстви і так рухався у глибінь. Періодично, коли смолоскип згасав, юнак спинявся і нахиляв полум'я вниз, щоби вогонь поповз далі деревом. Під час таких

пауз він намагався оцінити вірогідну небезпеку над і під собою. Майже нічого не було видно. Він спустився у підземну кімнату, принаймні третину якої засипали уламки, що скотилися сходовою шахтою. Каміння хвилями вкрило підлогу, потрощило деякі меблі перед очима і, напевно, поховало інші предмети. Послушник бачив побиті, перекошені металеві шафки, по пояс прикидані рінню. У дальньому кінці кімнати виднілися залізні двері, що мали би відкриватися до себе, але їх наглухо замурувало каменепадом. На полуценій фарбі все ще читалися трафаретні літери:

ВНУТРІШНІЙ ШЛЮЗ ІЗОЛЬОВАНЕ ПРИМІЩЕННЯ

Очевидно, кімната, куди він спустився, — всього лише передпокій. Але що б там не ховалося за ВНУТРІШНІМ ШЛЮЗОМ, воно лишалося замурованим за кількома тоннами брил та припечатаними ними дверима. Приміщення і справді ІЗОЛЬОВАНЕ, хіба що туди вів іще один хід.

Спустившись завалом униз й упевнившись, що видимої загрози у передпокої немає, новіцій з острахом взявся досліджувати металеві двері, підсвічуючи собі смолоскипом. Під трафаретними літерами «ВНУТРІШНІЙ ШЛЮЗ» висіла менша побита іржею табличка:

УВАГА: Шлюз зачиняється тільки в момент, коли весь персонал опиниться всередині, і лише за умови дотримання всіх етапів процедури убезпечення згідно з інструкцією CD-Vu-83A. Після герметизації Шлюзу задля мінімізації вірогідної прямої дифузії тиск повітря у сховищі має перевищувати барометричні показники довкілля на 13,8 кПа. Після герметизації шлюз автоматично розблоковується засобами контролю сервосистеми лише за однієї з перелічених умов: 1) якщо рівень зовнішньої радіації знизився до безпечного; 2) якщо вийшла з ладу система повторної очистки повітря і води; 3) якщо вичерпано запаси провізії; 4) якщо відмовила внутрішня система енергозабезпечення. Докладніше див. CD-Vu-83A.

Брата Френсіса дещо спантеличило попередження, проте він вирішив прислухатися до нього, тож не торкався дверей узагалі. Дивовижними машинеріями древніх не можна легковажити — це довів своїм передсмертним зойком вже не один копач.

Брат Френсіс звернув увагу на уламки, що лежали в передпокої століттями: вони здавалися темнішими й грубшими на дотик у порівнянні з камінням, що сьогодні провалилося в яму та було обпечене пустельним сонцем й обвітрене піщаними суховіями. Неозброєним оком було помітно, що валуни, які заблокували Внутрішній Шлюз, лежали там не від сьогодні,

а з часів іншого каменепаду, давнішого, ніж саме абатство. Якщо в Ізольованому Приміщенні Бомбосховища ховався демон Бомба, то він, очевидно, не відчиняв Внутрішній Шлюз із днів Огненного потопу, аж до Спрощення. Коли вже щось простояло закорковане металевими дверима так багато століть, то причин боятися, ніби воно вирветься крізь шлюз до Великої суботи, вкрай мало, думав Френсіс.

Смолоскип уже догорав. Знайшовши відламану ніжку стільця, юнак підпалив її від майже згаслого вогню, а тоді почав збирати шматки меблів для надійного багаття. І весь той час його не полишали думки про значення давнього напису: «Бомбосховище-бункер ЦО».

Як брат Френсіс швидко підмітив, його знання допотопної мови далеке від досконалості. Йому завжди було нелегко зрозуміти, як іменники іноді змінювали значення інших іменників. У латині, подібно до більшості простих діалектів цього регіону, конструкція типу *servus puer* значила абсолютно те ж саме, що і *puer servus*, і навіть у допотопній мові «хлопчик-раб» дорівнювало «раб-хлопчик». Та на цьому простота завершувалася. Він довго засвоював, що, наприклад, «лист-замовлення» не одне й те саме, що «замовлення-лист», а звичний датив мети або приналежності, як-от у випадку з латинським *mihi amicus*, був відсутній у складних сполученнях на взірць «розрив-трава» чи «ракета-носіє». Що ж могло значити це недоладне поєднання «Бомбосховище-бункер ЦО»? Новіцій труснув головою. Попередження на Внутрішньому Шлюзі говорило про їжу, воду і повітря, та вони точно не є предметами першої необхідності для почвар із Пекла. Іноді допотопна мова здавалася послушнику складнішою від середнього курсу ангелології чи теологічних обчислень святого Леслі.

Він розвів багаття на схилі купи каменів, звідки воно підсвітило темні закутки передпокою. Тоді пішов дослідити все, що не сховалося під уламками. Руїни на поверхні настільки знищили покоління сміттярів, що навіть археологам важко було би їх розрізнити. Проте підземних румовищ не торкав ніхто, хіба що рука невідомого лиха. Тут, здавалося, панували духи іншої епохи. У мертвій посмішці черепа, який валявся посеред брил у темному кутку, досі щирився золотий зуб: очевидний доказ того, що на сховок ніколи не натрапляли мандрівники. Вогонь, підстрибуючи, виблискував на золотій поверхні різця.

Біля всохлого річища у пустелі брат Френсіс не раз натрапляв на невеличкі купки людських кісток, начисто обгризених та вибілених сонцем. Він не був надто вразливим й очікував на щось подібне. Тому не злякався, побачивши в кутку кімнати череп; відблиск золота в його вищирі весь час приваблював око, коли юнак поглядав на дверцята (замкнені чи заклинені) поіржавілих шафок і смикав за шухляди (так само заклинені) побитого

металевого столу. Сам стіл міг стати безцінною знахідкою, якщо в ньому лишилися документи або книжечка-дві, які пережили несамовиті багаття ери Спрощення. Поки новіцій намагався відчинити шухлядки, вогонь почав згасати, і хлопцеві здалося, нібито череп сам по собі тьмяно засвітився. Такий феномен не такий уже й рідкісний, але в темному підземеллі братові Френсісу від цього стало трохи моторошно. Він іще підкинув кілька деревинок і продовжив смикати й тягти стіл, намагаючись ігнорувати виблискування в паці черепа. Послушника все ще насторожувала думка про Бомби, котрі можуть за ним спостерігати, проте він уже як слід оговтався від недавнього страху, аби розуміти: сховище, а конкретно цей стіл та шафки, можуть містити багаті реліквії тої епохи, яку теперішній світ зумисно відправив у забуття.

Саме Провидіння благословляло його. Знайти частку минувшини, яка уникла вогнища і посмітюх-мародерів, було нині рідкісною удачею. Звісно, завжди лишався ризик. Монастирські копачі, спрагли до старожитностей, бувало, виповзали з якоїсь нори під землею, тріумфально тягли чудернацький циліндричний артефакт, а тоді, миючи його або намагаючись зрозуміти призначення, натискали не на ту кнопку чи повертали не ту ручку і таким чином завершували весь почин без вигоди для духівництва. Лише вісімдесят років тому Вельмишановний Бедулл з очевидним захватом писав своєму владиці абату про залишки, за його власними словами, «пускового майданчика для міжконтинентальних ракет разом із кількома дивовижними підземними резервуарами», які віднайшла його мала експедиція. Ніхто в абатстві так і не зрозумів, що Вельмишановний Бедулл мав на увазі під «пусковим майданчиком для міжконтинентальних ракет», але владика абат, котрий правив у той час, постановив: монастирські антиквари під загрозою відлучення від церкви повинні відтепер уникати таких «майданчиків». Адже цей лист — останнє, що лишилося від Бедулла, його команди, його «пускового майданчика» і маленького селища, яке раніше виростало на тому місці. Цікаве озеро тепер прикрашало ландшафт, де колись стояло село: якісь пастухи відвели русло струмочка у бік кратера, щоб у ньому зберігати воду для своїх отар у часи посухи. Десяток років тому один мандрівник звідти розповідав, як чудово клює риба в ставку, та місцеві чабани подекували, ніби в неї переселяються душі загиблих селян і копачів. Тому місцеві відмовлялися її ловити через Бдула — гігантського сома з глибин.

«...Так само забороняються будь-які розкопки, першочерговою метою яких не є внесення змін до Меморіалу», — закінчувалася постанова владики абата, а це означало, що брат Френсіс мав шукати у сховищі тільки книги і документи, але не мав права чіпати цікаві механізми.

Новіцій штурхав і смикав шухляди, периферійним зором спостерігаючи, як мерехтить і виблискує золотий зуб. Скриньки не піддавалися. Врешті він копнув стіл і нетерпляче зиркнув на череп: «Чому б тобі задля розмаїття не повишкіряться на щось інше?»

Але вищир нікуди не зник. Тіло із золотим зубом лежало головою між брилою та металевою скринькою. Покинувши стіл, послушник заходився дертися крізь уламки, аби краще дослідити останки. Очевидно, людина загинула одразу, збита лавиною каменів і похована під їх уламками. Лише череп і кістки однієї ноги лишилися на поверхні. Стегно зламане, потилиця розтросчена.

Брат Френсіс тихо помолився за небіжчика, відтак вельми обережно підняв череп і повернув, аби той витріщався на стіну. Погляд юнака впав на поіржавілу коробку.

Скринька мала форму ранця, певно, в ній щось носили. Вона могла багато для чого прислужитися, проте її нещадно потовкло каменюками. Хлопець акуратно вийняв її з-під уламків і підніс ближче до вогнища. Замок зламався, та кришка намертво заіржавіла. Коли коробку потрясти, вона торохтіла. Контейнер навряд чи годився для пошуку книг чи паперів, але явно мав відкриватися й закриватися, значить, там могла ховатися крихта-дві інформації для Меморіалу. І попри те, пам'ятаючи долю брата Бедулла й решти, молодик побризкав скриньку святою водою, перш ніж спробувати її відкрити, і тримав древню реліквію настільки побожно, наскільки це взагалі можливо, вдаряючи каменем по заіржавілих завісах.

Урешті вони піддалися, і накривка відпала. З піддонів посипався різний металевий дріб'язок, заокотівши по уламках: щось із висипаного безповоротно загубилось у щілинах. Але на дні, між рундучками, він побачив їх — документи! Після швидкої молитви вдячності хлопець зібрав стільки розкиданих залізючок, скільки зміг, і, нещільно прилаштувавши кришку назад та міцно затиснувши скриньку під пахвою, поліз схилом з уламків до сходового майданчика та вузького клаптика неба.

Після темряви сховища сонце сліпило. Він не звернув особливої уваги на те, що воно опустилося вже небезпечно низько на заході, й одразу ж почав шукати якусь пласку плиту. На ній він хотів висипати і розкласти вміст коробки, не боячись загубити щось у піску.

За кілька хвилин, умостившись на тріснутому шматку фундаменту, новіцій почав виймати з піддонів залізючки та скельця. Більшість виявилися маленькими циліндриками із дротяним вусиком на кінці. Такі він уже бачив раніше. В маленькому музейчику абатства їх було кілька штук різних розмірів, форми та кольору. Колись він бачив шамана гірських язичників, прикрашеного обрядовим намистом із такого добра. Горяни вважали їх

«частинами тіла бога», легендарної *Machina analytica*, шанованої як наймудрішої з їхніх богів. За їхніми переконаннями, ковтаючи одну з них, шаман ставав «непогрішним». Принаймні таким чином його народ із ним не сперечався, хіба що він ковтав якусь отруйну. Подібні штуки в музеї теж були зв'язані, проте утворювали не намисто, а складний і доволі безладний лабіринт на дні невеличкої металевої шухлядки, підписаної так: «Монтажна панель радіопередавача. Застосування невідоме».

На кришку футляра всередині була приліплена записка. Клей розсохся, чорнило вицвіло, а папір настільки потемнів від іржавих плям, що навіть гарний почерк було би важко прочитати, а цю цидулку надряпали нашвидкуруч. Послушник періодично на неї поглядав, звільняючи піддони. Імовірно, вона була написана допотопною мовою чи подібною до неї, але більшість повідомлення юнак розшифрував лише за півгодини:

Карле,

Сідаю на літак до [нерозбірливо] за двадцять хвилин.

Ради Бога, затримай Ем тут, доки не знатимемо точно, чи це війна.

Будь ласка! Спробуй внести її у запасний список до сховища. Посадити на мій літак її не виходить. Не кажи, чому я відправив її до тебе з цим ящиком мотлоху, але спробуй затримати, поки не дізнаємось [нерозбірливо] найгірше, один із дублерів не з'явиться.

І. Е. Л.

P. S. Я запечатаю замок і маркую кришку «ЦІЛКОМ ТАЄМНО», просто щоб Ем не зазірала всередину. Це перша-ліпша скринька з інструментом, яка трапилася під руку. Запхни її в мою шафку абощо.

Записка братові Френсісу здалася якоюсь поквапливою тарабарщиною, зараз його настільки розпирало від цікавості, що він ніяк не міг сконцентруватися бодай на чомусь одному. Востаннє кинувши оком на записку із закарлючками, послушник почав виймати піддони, щоби дістатися документів на дні. Лотки з'єднувалися на шарнірах і, вочевидь, мали виїжджати із коробки сходинками, але штифти поіржавіли і щоби витягти їх, новіцію знадобився короткий сталевий інструмент із футляра.

Вийнявши останній піддон, Френсіс благоговійно торкнувся паперів: тут лежало всього кілька складених документів, але це справжній скарб, бо ж вони уникли лютих багать епохи Спрощення, в яких навіть Святе Письмо скручувалося, чорнило й розвіювалося димом, поки неосвічений натовп тріумфально горлав і завивав. Він тримав крихкі й потріскані від часу документи, ніби святиню, ховаючи їх у рясі від вітру. Це була пачка грубих ескізів та схем із позначками від руки, два великі складені аркуші і маленька книжечка під назвою *Мето*.